

Polícia de proximitat a Holanda¹

KEES VAN DER VIJVER
OLGA ZOOMER

IPIT - Institut d'Estudis en Seguretat Pública
de la Universitat de Twente (Enschede, Holanda)

155

1. INTRODUCCIÓ

Com en altres països europeus, la policia de proximitat s'ha convertit en un concepte capdavanter de policia a Holanda. Sense excepció, les vint-i-cinc unitats regionals de policia en aquest país han implementat alguna forma de policia de proximitat. Fins aquest moment, cap comandament de la policia qüestiona seriosament l'existència de la policia de proximitat en la unitat al seu càrrec. Això no significa, però, que la policia de proximitat estigui funcionant sense provocar un debat. Al contrari, hi ha una gran discussió, per exemple, sobre l'eficàcia d'aquesta mena de policia i del paper que han de tenir els seus agents. Durant molts anys aquesta discussió es va centrar en les formes de millorar-la. No obstant això, durant els últims anys el tema de debat és un altre. Actualment es tracta de saber si la policia de proximitat ha de «sobreviure» o no.² Principalment, perquè els darrers anys, a l'àrea de seguretat pública a Holanda, s'han impulsat menys les estratègies de policia preventiva i més les estratègies represives i disciplinàries. Pel que fa a l'actual govern, la policia ha de transitar d'una política de prevenció i resolució de conflictes, cap a l'aplicació de programes d'aprehensió i detenció, tolerància zero i altres estratègies «dures», de preferència, amb resultats palpables. Els qui promouen la «línia dura» consideren que la policia de proximitat és massa dòcil i inadequada per respondre a les necessitats de la societat. Les postures oposades dels «seguidors» i dels «crítics» han estimulat la investigació sobre la policia de proximitat amb la finalitat de saber si és, o no, una estratègia veritablement capaç de millorar la seguretat pública.

1. Traduït del francès per Rita Goycochea Robles.

2. Aquest debat no està limitat a la policia de proximitat. També hi ha un sistema comparable, anomenat de Justícia al Barri, per a qüestions judicials. El Ministeri de Justícia ha proposat posar fi aquest sistema a causa de les darreres retallades en el pressupost. Actualment, aquesta qüestió es debat al Parlament, el qual, fins ara, ha exaltat amb freqüència la importància d'aquest sistema.

Durant la llarga història de la policia de proximitat a Holanda, la investigació s'ha canalitzat, en general, a definir la policia de proximitat i la manera com ha estat dissenyada, organitzada i implementada. També s'ha dedicat atenció al lloc que ocupen els agents de policia de proximitat en la institució, les seves tasques, els seus vincles amb altres departaments, les seves relacions amb actors externs, etc. (Beumer *et al.* 1997; Klerks, Zoomer 1997; Zoomer, Geurts, van der Vijver 2002). Els efectes de la policia de proximitat sobre la delinqüència i la percepció d'inseguretat han rebut menys atenció, principalment perquè, de fet, és summament difícil conèixer-los. La relació entre els mitjans (estratègies de policia de proximitat) i els objectius (una disminució en els índexs de delinqüència i una millora en la percepció de seguretat) és molt complexa (Broer *et al.* 1987, Zoomer *et al.* 2002) i es complica cada vegada més perquè tant la policia de proximitat com els seus objectius són generalment definits de manera abstracta i imprecisa fins al punt que, de fet, s'ha suggerit que els resultats de la policia de proximitat no siguin ni tan sols validats (Bayley 1994).

En aquest article presentarem una visió general dels treballs d'investigació realitzats en el camp de la policia de proximitat a Holanda. Abans d'intentar establir l'impacte de la policia de proximitat, descriurem l'organització del sistema policial holandès. Si no comptem, almenys, amb un succint coneixement d'aquest sistema, serà difícil entendre el seu desenvolupament en les últimes dècades. Podrem, aleshores, en segon lloc, discutir sobre la història de la policia de proximitat a Holanda, la seva actual organització i les reformes endegades. En tercer lloc, revisarem els estudis ja realitzats i intentarem mesurar els resultats de les diferents avaluacions de la policia de proximitat i els seus efectes, tant interns com externs. La significació dels resultats i dels indicadors d'eficàcia, i també el desenvolupament recent de la policia de proximitat, seran discutits en l'última secció.

2. LA POLICIA A HOLANDA

La policia a Holanda ha estat, sobretot, un assumpte local des de l'inici del segle XIX. En cada municipi, l'alcalde és responsable de l'ordre públic i controla o, es diu amb freqüència, té «autoritat sobre» la policia en el seu municipi i en tots els assumptes d'ordre públic. A més de l'alcalde, hi ha un altre actor que té autoritat sobre la policia. Com a la major part dels països europeus, el fiscal de l'Estat (*State Prosecutor*) és el responsable de fer respectar les lleis i està a càrrec de les tasques repressives de la policia. L'alcalde és responsable, davant el consell de la comunitat electe, de les seves polítiques d'ordre públic, mentre que el fiscal és (atesa l'organització jeràrquica del Consell de Procuració) controlat pel Ministeri de Justícia, el qual ha de retre comptes al Parlament nacional per les polítiques que implementa.

Atès que el manteniment de l'ordre públic i les accions de repressió solen coincidir, l'alcalde i el fiscal han de cooperar en exercir la seva autoritat sobre la policia. Juntament amb el cap de la policia local, realitzen l'anomenada *consulta*

tripartida. Aquesta consulta ha de ser considerada com el «cos» que defineix la política de la policia en l'àmbit local.

No obstant això, no només és l'autoritat sobre la policia la que ha tingut forts vincles locals per un llarg període de temps. Entre la Segona Guerra Mundial i el principi dels anys noranta, l'orientació local de la policia va estar determinada pel fet que els municipis amb una població de vint-i-cinc mil habitants o més³ comptaven amb una unitat de policia pròpia. Això significava que l'*administració* de l'organització de la policia local també estava en mans de l'alcalde.⁴

En observar la història de la policia a Holanda, és evident que el paper del govern central ha estat limitat d'antany; els poders del Ministeri d'Afers Interiors i del Ministeri de Justícia es van mantenir, com es diu amb freqüència, «a distància». Per exemple, quan alguns problemes de l'ordre públic són massa greus per ser manejats de manera individual per un alcalde, el Ministeri d'Afers Interiors pot assumir l'autoritat sobre la policia. A més d'aquests casos, alguns altres assumptes administratius són també manejats en l'àmbit nacional, com ara el reforçament de les unitats de policia, salaris, armes o uniformes.⁵ Aquest sistema va canviar substancialment amb la llei de policies de 1993, que va posar fi a la divisió entre les unitats de policia de l'Estat i les municipals. Des d'abril de 1994 la policia està organitzada en vint-i-cinc unitats regionals. Això ha implicat una important concentració i centralització de poder pel que fa a l'organització i al funcionament. No obstant això, no hi va haver una ruptura fonamental amb el passat, ja que l'autoritat encara es troba en les mans dels alcaldes i dels fiscals de l'Estat. Les unitats regionals són entitats legals independents que poden prendre decisions en molts aspectes sense interferència del govern central. Els Alcaldes i els fiscals de l'Estat encara tenen un pes important quant a la presa de decisions però, a causa de la centralització, el seu marge d'acció s'ha reduït i es diu que els pròxims anys serà cada vegada més estret.⁶ Actualment, el Ministeri d'Assumptes Interns i el de Justícia formulen objectius per a la policia en l'àmbit nacional i, a partir d'aquest any, es redactaran els contractes entre els ministeris i les forces de policia. Aquests contractes determinaran quines activitats ha de complir la policia i quins seran els objectius que s'han d'assolir.

La història de la policia ens mostra clarament que, encara que el poder descentralitzat ha disminuït els darrers anys, l'origen de la seva organització està, en gran mesura, orientat a l'àmbit local. Com a resultat d'aquesta orientació específica, les evolucions de la policia a Holanda sempre han estat múltiples. Per exem-

3. Més tard, la xifra va canviar a quaranta mil habitants, ja que s'havia de crear moltes (i cares) noves unitats de policia municipals. Poc temps després d'això, es va prohibir del tot fundar noves unitats i, finalment, uns anys després (el 1993), es va introduir el sistema d'unitats regionals de policia.

4. Dels municipis més petits s'ocupava la Policia Nacional —tanmateix, això no va interferir amb l'autoritat de l'alcalde i del fiscal de l'Estat sobre la policia, ja que aquests encara exercien la seva autoritat sobre la Policia Nacional quan aquesta es trobava dintre del «seu» territori.

5. La policia sempre ha estat pagada per l'erari nacional. Les municipalitats que compten amb unitats de policia reben remeses anuals del Ministeri d'Afers Interiors.

6. Molts vaticinen la fi del sistema de múltiples unitats de policia i esperen que Holanda, en un futur proper, compti amb una Policia nacional.

ple, cada municipi va ser lliure d'implementar estratègies de policia de qualsevol mena i en qualsevol context que ells escollissin. Això també es va donar en la policia de proximitat. En conseqüència, s'han desenvolupat diferents tipus de policia de proximitat de manera paral·lela. D'una banda, els caps de policia i els alcaldes estan ansiosos per aprendre dels seus col·legues i d'obtenir idees quan es presenta alguna cosa nova, interessant o estimulant. D'altra banda, mai volen *copiar* aquestes idees perquè —argumenten— les circumstàncies dels seus municipis sempre són «distintes a les dels altres llocs». Això significa que poden traçar-se línies generals, però hi ha diferències substancials en el desenvolupament de cada model de policia de proximitat a l'interior de les diferents unitats locals de policia. Ja veurem més endavant que no hi ha un sol model predominant de policia de proximitat. És a dir, la manera com s'està posant en pràctica la policia de proximitat encara està en desenvolupament. No existeix un model específic de policia de proximitat que pugui ser considerat per tots com el millor. A causa de canvis en la delinqüència, en les necessitats de la societat i en les possibilitats d'organització, cada unitat local de policia continua adaptant-se als canvis externs i a les condicions internes.

3. UNA REVISIÓ HISTÒRICA DE LA POLICIA DE PROXIMITAT

3.1 Polícies de barri (*Beat-constables*)

La història de la policia de proximitat a Holanda ens mostra tres modalitats diferents. Poc temps després de la Segona Guerra Mundial es va començar a implementar el sistema de polícies de barri i durant les dècades dels seixanta i els setanta aquest model es va estendre amb relativa rapidesa. El 1975, almenys el 50% de les unitats de policia comptaven amb algun tipus de policia de barri (CPSC,⁷ 1979). Els polícies de barri eren agents que treballaven sols als seus barris, sense tasques definides pel que fa a patrulles reactives o a investigació judicial. Feien tasques de resolució de conflictes, eren «els ulls i l'oïda» per a la resta de l'organització, controlar l'ordre públic, resoldre problemes que, d'altra manera, s'escaparien de les mans, prevenció, etc. El compliment de la llei era part de les seves atribucions, però no s'emfatitzava en això, i en casos d'incidents delictius freqüentment la mediació es considerava una resposta més apropiada que l'acció repressiva. En general, els polícies de barri no es mostraven molt entusiastes sobre l'aspecte repressiu de les seves tasques, però els seus superiors volien que ells tinguessin un paper actiu en les estratègies repressives, impulsant, per exemple, el lliurament de comunicats o informes al departament d'investigació judicial. A més del policia de barri, en els anys seixanta i setanta el sector d'uniformats va estar compost per patrulles reactives (agents de policia encarregats de

7. Per les seves sigles en anglès *Central Police Surveillance (Patrol) Committee* (Comitè Central de Vigilància (Patrulla) de la Policia).

respondre a les trucades del públic) i patrulles preventives. Això significava que els agents de policia podien ser desplegats sobre la base d'un projecte o d'una perspectiva de resolució de problemes.

3.2 Equips de policies de barri (*Neighbourhood team policing*)

El sistema de policia de barri era un tipus de policia de proximitat que estava restringit a una funció específica —la resta de l'organització no n'estava afectada. Això va canviar amb la introducció, a Holanda, dels equips de policies de barri. Va ser el Grup del Projecte d'Estructures Organitzatives (POS per les seves sigles en anglès —*Project Group on Organisational Structures*) qui, en el seu informe *Una policia en transformació* (1977), va introduir el sistema d'equips de policies de barri. Aquest va ser presentat com un nou concepte —fins i tot com el nou paradigma— de la policia, que aviat reemplaçaria el fortament criticat sistema burocràtic i tradicional. El sistema «tradicional» de policia (policia de barri, patrulles preventives, patrulles reactives i departament d'investigació judicial) mostraven «molts rostres diferents» davant el públic, era summament burocràtic i «poc amistós» per al ciutadà.

Els equips de policies de barri eren presentats com aquells capaços de canviar tot això, en primer lloc, millorant la legitimitat de la policia. El POS esperava que en executar la funció policial de manera més propera a la població i amb una visió centrada en el «client», s'assoliria un nivell més alt de satisfacció i una millor comprensió de la policia per part dels ciutadans. D'acord amb el POS, això es traduiria en un major nivell de legitimitat per a la policia.⁸

Però, com assolirien els equips de policies de barri aquests objectius? Els equips eren responsables de tot el treball quotidià de la policia en una àrea relativament petita sobre la base de vint-i-quatre hores. Es demanava als ciutadans que recorressin als seus equips de barri locals per a tots els assumptes rutinaris de la policia, ja fossin trucades al servei, investigació judicial o problemes socials. L'equip havia de patricular el barri de manera preventiva, amb automòbil, bicicleta o a peu. Cada agent de policia havia d'estar entrenat en totes les facetes del treball policial: investigació judicial, mediació, garantir el compliment de la llei, resolució de conflictes, respondre a trucades al servei, etc. D'això, se'n va dir *integració de tasques*. Per fer possible aquesta integració de tasques, es requeria una *integració organitzativa*; el departament d'investigació judicial, totes les policies uniformades i alguns departaments petits es van anar aglutinant en una sola organització: els «equips de policies de barri» on tot el personal podia fer qualsevol cosa. Aquests equips estaven formats per vint o trenta agents de policia. En zones urbanes més complexes, el nombre anava de quaranta a seixanta i en àrees molt difícils podia constar de fins i tot més de cent agents.

8. Ara, en revisar els informes del POS, és interessant notar que «l'eficàcia» en el control de la delinqüència no va tenir un paper important en les discussions relatives a les reformes de policia en aquesta època i que els informes estaven molt centrats en l'activitat policial. El canvi de la policia havia de comportar més legitimitat perquè els ciutadans reconeixerien el canvi com una millora!

Els equips de policies de barri van reeixir en algunes unitats de policia, per exemple en les ciutats de Haarlem i Amsterdam. Altres unitats no van tenir èxit per problemes amb la implementació. Moltes altres unitats van preferir, en aquell moment, un sistema d'equips de policies de barri amb un menor grau d'«integració»; és a dir, un sistema més semblant a la forma tradicional d'organització de la policia amb algunes especialitzacions. Per exemple, alguns van optar per un cert grau d'especialització en els equips o feien que les patrulles reactives funcionessin de forma separada. Generalment, aquests equips s'anomenen *equips bàsics de policia* i no són considerats exemples de policia de proximitat ja que es troben encara molt propers a la forma «tradicional» de policia.

3.3 Policia territorial (*Area bound policing*)

L'evolució més recent en policia de proximitat és la introducció dels anomenats *agents de policia territorial*. Aquest sistema va començar els anys noranta. Com els policies de barri, els agents de policia territorial freqüentment treballaven sols al seu veïnat, però a diferència dels primers estaven ben integrats en les seves unitats i tenien diferents responsabilitats. De fet, se'ls atorgava la responsabilitat d'*organitzar la seguretat al barri*, en cooperació amb actors socials i amb el suport d'altres departaments de la policia.

La policia territorial es basa en el mateix fonament teòric que els equips de policies de barri. *Una policia en transformació* va ser novament la font conceptual. Aquesta nova forma de policia, en part, fou també conseqüència de la reorganització de la policia en vint-i-cinc unitats regionals el 1994 i de la seva nova distribució, la qual cosa havia fet que moltes zones rurals perdessin els seus agents perquè van ser destinats a zones urbanes amb més delinqüència. La policia havia desaparegut virtualment de la vista, fins i tot en àrees urbanes, on l'anonimat de la policia ja era un problema des d'abans de la seva reorganització el 1994.

La insatisfacció cada vegada més gran del públic i dels governs locals vers la policia, a més d'un interès polític en la seguretat pública i en la qualitat de vida dels ciutadans, com també el desenvolupament d'una perspectiva multifactorial per als problemes de seguretat en l'àmbit local, van propiciar un clima social i polític favorable per a la transformació de la policia, que estava dirigida a aconseguir una posició més integrada en la societat. La cooperació entre la policia i els actors locals és l'altre aspecte essencial de la policia territorial. La seguretat és definida com «una responsabilitat col·lectiva» que involucra els individus, les organitzacions i les institucions interessades (com les autoritats d'habitatge, les organitzacions d'assistència social, empresaris, botigues, voluntaris, directors d'escoles i gerents de bars).

A diferència dels equips de policies de barri, la policia territorial va ser un moviment nacional. Cada unitat de policia a Holanda havia implementat alguna forma de policia territorial. Però, per què els caps de policia amb equips de barri no incorporaven els equips existents en lloc d'optar per la policia territorial? El principal desavantatge dels equips de barri va ser que la integració de tasques no va funcionar adequadament. Era molt difícil tenir tots els agents de policia fent el mateix tre-

ball. Molts caps van declarar en aquesta època que es requeria almenys una mica d'especialització. En conseqüència, els equips van evolucionar en la mateixa direcció que les organitzacions tradicionals de policia i els ciutadans van sofrir els mateixos desavantatges que amb l'estructura anterior. Amb una barreja d'agents en equips i policies individuals en el territori, es van preservar els avantatges dels dos sistemes anteriors i es van evitar molts dels desavantatges.

4. EL CONCEPTE DE POLICIA DE PROXIMITAT

En la secció anterior, s'han descrit les tres principals formes de policia de proximitat a Holanda. Això no obstant, no ens ajuda a saber què és en realitat la policia de proximitat. De fet, el concepte es basa en exemples presos dels Estats Units, particularment els que emfatitzen la prevenció, la resolució de problemes i l'orientació vers les necessitats i prioritats locals (Skogan i Hartnett 1997). A Holanda, com als Estats Units, la policia de proximitat té dues versions conceptuals. N'hi ha que consideren la policia de proximitat com una més de les estratègies policials existents. Tanmateix, l'opinió que preval és que es tracta d'un concepte fonamentalment diferent de policia, una genuïna transformació paradigmàtica i un trencament amb la forma tradicional de policia.

Els equips de barri i la policia territorial van ser introduïts com a nous paradigmes a Holanda i, de fet, difereixen fonamentalment del sistema tradicional de policia de barri, en el qual la policia de proximitat era només una de les funcions dels policies de barri. En la realitat quotidiana d'algunes unitats de policia, però, la línia que separa els agents de policia de barri, els equips de barri o els policies territorials, encara no està clarament definida. Per exemple, el treball realitzat pels agents de policia territorial és sobretot individual en un barri específic i sovint s'assembla, en alguna mesura, al treball del policia de barri tradicional. No obstant això, hi ha unitats que han tingut èxit i han aconseguit que la funció de la policia territorial es vegi com una nova forma de professionalisme. En aquesta professió, Beumer (*et al.* 1997) defineix com a essencials els elements següents:

La policia de proximitat és tant una elecció estratègica com una forma d'organització. Té a veure amb les tasques bàsiques de la policia i es du a terme prop dels ciutadans en un àrea geogràfica específica. La realitzen agents de policia individuals o grups permanents d'agents de policia amb una responsabilitat individual. L'objectiu principal és incrementar la seguretat i la qualitat de vida i, per assolir-ho, els agents de policia de proximitat han de conèixer el seu barri i, en sentit invers, han de ser coneguts pels residents d'aquest barri. Això ha de portar-ho a terme una policia de proximitat a petita escala. Els agents de policia de proximitat són accessibles, identificables i individualment responsables, a més d'actuar des d'una perspectiva de resolució de problemes. Els agents de policia de proximitat són responsables d'organitzar la seguretat al seu barri, en cooperació amb actors externs rellevants i amb agents d'altres unitats. Els dirigents dels equips, dels districtes i de la unitat són responsables de facilitar-los aquesta tasca.

En aquesta descripció hi ha tres aspectes essencials de la policia (territorial) de proximitat:

- a) Un aspecte *geogràfic*: les unitats de policia treballen en petites àrees geogràfiques; per tant, requereixen una organització descentralitzada.
- b) Un aspecte de *proximitat*: la distància física i social entre la policia i la població ha de ser curta; la policia ha de ser vista i coneguda pels ciutadans, estar disponible i ser accessible.
- c) Un aspecte de *compromís*: els agents de policia han d'estar compromesos amb els residents i els seus problemes, han d'estar assabentats del que passa en la seva àrea, de quins són els problemes que els ciutadans consideren importants, etc. Això significa un canvi en la relació entre la policia i la població. Els ciutadans no són només informadors o simples «clients» les necessitats dels quals han de ser abordades per una acció apropiada de la policia, són els col·laboradors de la policia, amb una responsabilitat equivalent en la seguretat del barri.

162

En resum, la policia de proximitat a Holanda es refereix a una perspectiva geogràfica petita i a una manera específica de treballar que difereix de la forma «tradicional» de la policia. Emfatitza la prevenció i la cerca de solucions duradores als problemes existents i el fet que és l'agent de policia de proximitat, en estreta cooperació amb els actors socials, qui determina, a partir del seu coneixement del barri, quines accions de la policia són les més necessàries.

Pel que fa als propòsits de la policia, la investigació a Holanda no ha revelat cap adaptació dels objectius bàsics de la policia. Encara que la policia de proximitat pot ser diferent de la tradicional, les seves finalitats principals són les mateixes: un major nivell de seguretat pública. A més de millorar la seguretat en termes de nivells de delinqüència (o nivells de victimització) i de percepció de (in)seguretat, la policia de proximitat ha de millorar la qualitat de vida al barri i augmentar la satisfacció del públic cap al treball de la policia.

Altres objectius, que sovint es consideren més específics de la policia de proximitat, com la integració de la policia en la societat i dels agents de policia de proximitat en les seves respectives àrees d'activitats preventives («conèixer i ser conegut»), són també solament mitjans per aconseguir un objectiu principal idèntic (seguretat). No obstant això, també són objectius, per si mateixos, ésser localitzables pel fet de ser visibles, abordables i accessibles a través de la patrulla a peu i, d'altra banda, a través de la consulta i de la cooperació amb actors externs.

Com a conseqüència, la policia de proximitat sovint es considera «una nova forma de realitzar la funció policial», que involucra tots els aspectes de la policia, almenys d'acord amb la ideologia que hi ha darrere del concepte, encara que en realitat és un concepte difús i obert a molt diverses interpretacions. En general, els fins previstos són imprecisos i poc clars. Això significa que la relació entre la policia de proximitat i els seus objectius és, de fet, tèrbola i difícil d'establir.

5. LA POLICIA DE PROXIMITAT AVALUADA

5.1 Algunes observacions preliminars sobre els mètodes d'avaluació

De manera general, ha estat difícil provar l'eficàcia de la policia, malgrat que les avaluacions d'accions policials definides —delimitades en temps i espai—, així com el seu impacte específic, han mostrat alguns resultats positius (Sherman 1997). Com dèiem més amunt, la policia de proximitat no és «una acció de policia ben definida» i els seus objectius no són gaire específics. Això significa que avaluar la policia de proximitat és una tasca difícil. Al mateix temps que l'àmbit polític i la població són cada vegada més demandants, la policia es transforma d'una organització orientada a les seves tasques, en una organització orientada a l'obtenció de resultats; per tant, s'ha tornat més important establir l'eficàcia de les estratègies policials i, en aquest cas, de la policia de proximitat.

Òbviament, les dificultats per establir l'impacte de la policia (de proximitat en particular) s'incrementen en tractar de mesurar les discrepàncies entre la política i la pràctica de la policia. Abans de conèixer els seus efectes, les reformes s'han d'implementar. La qüestió, doncs, és saber si els canvis buscats realment es van fer; és a dir, si les unitats existents han adaptat la seva política, la seva organització i els seus mètodes de treball de tal manera que la policia actua en concordança amb els principis bàsics de la policia de proximitat. Les investigacions sobre equips de policia de barri i policia territorial han demostrat que la implementació és un procés llarg i difícil (Broer 1982, Zoomer *et al.* 2000 i 2002).

Quan es realitza una avaluació prematura durant el procés, hi ha grans possibilitats que els investigadors no puguin mesurar l'impacte de la reforma, sinó la (in)habilitat de la policia per implementar els canvis requerits. Problemes específics, relatius a l'essència mateixa de la policia de proximitat, també es troben en avaluar les esmenes dirigides a implementar aquesta reforma policial. Per exemple, un dels seus objectius principals és la prevenció del delictes i afrontar problemes que, si no es resolen, poden transformar-se en delictes. Quan les estratègies de policia de proximitat són reeixides, alguns delictes o incidents no succeeixen. El problema és que és impossible mesurar el que no succeeix i, per tant, l'efectivitat de la policia de proximitat costa de provar. L'única solució a aquest problema acadèmic és engegar estudis d'avaluació amb experimentacions estrictament controlades, encara que això és molt difícil de fer en situacions de la vida real.

Un altre aspecte important de la policia de proximitat és la seva cooperació amb altres entitats igualment interessades en la prevenció o en la lluita contra la delinqüència. Això vol dir que quan efectivament disminueix la delinqüència, és difícil establir la contribució de cada participant a aquest efecte. Finalment, els índexs de delinqüència en àrees petites poden fluctuar de manera molt important. Per tant, els canvis en els nivells de la delinqüència en un barri petit no poden ser interpretats simplement com la conseqüència de les accions de la policia. Es necessiten evidències probatòries provinents d'altres fonts, com l'opinió de personatges clau i ben informats en les àrees estudiades.

Amb la creixent exigència de resultats a la policia —tant per part del públic com de l'àmbit polític—, al mateix temps que la institució passa de ser una organització orientada a les seves tasques a orientar-se als resultats, la necessitat de mesurar els efectes sobre la delinqüència i la percepció d'inseguretat s'ha tornat cada vegada més urgent. Hi ha, no obstant això, una gran quantitat d'investigacions sobre els diferents tipus de policia de proximitat, encara que la majoria han estat dissenyats per a l'estudi d'aspectes organitzatius, més que per mesurar l'impacte extern. En les seccions següents descriurem alguns dels resultats obtinguts.

5.2 L'impacte sobre l'organització

164

Els primers estudis en policia de barri es van dur a terme els anys setanta i van ser elaborats per la mateixa policia.⁹ El primer estudi independent es va publicar el 1980 i es va dirigir a l'anàlisi de problemes del funcionament de la policia de barri (Bastiaenen, Vriesema 1980). El títol d'aquest informe, *La policia de barri, al servei de dos amos*, es referia a la delicada posició dels policies de barri, atrapats entre la institució policial i el públic. No podien servir adequadament cap dels dos ni ambdós al mateix temps. Aquest informe va ser realitzat a partir d'entrevistes amb policies de barri, amb els seus col·legues (especialment del departament d'investigació judicial i del sector d'uniformats), així com amb persones clau en la zona en què feien la seva tasca. En aquesta època, es va descobrir que els policies de barri no eren prou valorats pels seus col·legues. Els sobrenoms que els aplicaven («treballadors socials» o «infermeres de districte») posava de manifest que no eren considerats «veritables» agents de policia, encara que es reconeixia que eren prou bons per bregar amb els problemes que ningú volia afrontar. Per tant, van ser (sense intenció) marginats. Per recels que la informació important i íntima que ells mateixos havien recopilat als seus barris fos utilitzada malament, els policies de barri no es mostraven gaire entusiastes per cooperar amb altres departaments de policia. Reportar qualsevol d'aquestes informacions al personal del CID (*Criminal Investigation Department* —Departament d'Investigació Judicial) podia danyar la «posició de confiança» que havien aconseguit construir-se localment. En conseqüència, els policies de barri eren criticats pels seus col·legues, els quals consideraven incorrecte que aquells «preguessin partit per la comunitat i no per la policia». El públic, d'altra banda, no va recompensar l'actitud dels policies de barri centrada en el client. Deien que els policies de barri realitzaven un bon treball, però criticaven el fet que aquests agents fossin els típics solitaris «que no podien bregar amb els problemes reals». A més, la seva integritat estava en dubte, segons els ciutadans, que declaraven que «tothom sap on es prenen el cafè» (Bastiaenen, Vriesema 1980 i 1981). Estudis com aquests van tenir un impacte notable en els canvis que es van succeir dintre de la policia, especialment la introducció dels equips de policies de barri.

9. Aquests estudis, en general, els van dur a terme estudiants de l'Acadèmia Nacional de Policia d'Holanda. Vegeu, per exemple, Huijsmans 1973; Weenk 1975.

Mentre que els policies de barri podien entrar fàcilment en l'organització existent, la introducció dels equips de policies de barri va implicar canvis sistemàtics en l'organització, la cultura, el treball, la comunicació i la cooperació interna, a més i sobretot, en l'estil d'administració.

Els canvis implicats en la introducció dels equips de policies de barri van ser la reorganització de les unitats en equips descentralitzats geogràficament, una generalització i integració de tasques, la reducció de nivells jeràrquics i, com a conseqüència, els valors tradicionals, com ara les diferències d'estatus entre generalistes i especialistes, van haver de canviar. Els agents del CID, per exemple, podien ser integrats en els equips com a «policies generals de proximitat». La reforma també va implicar un compromís substancial tant per part de la institució com per part dels agents de manera individual. El risc de fracàs era, per tant, considerable. Algunes unitats fins i tot van cancel·lar la reforma, atesos els problemes que van trobar en la implementació. Aquest va ser el cas de la primera unitat que va engegar la reforma: Delft.¹⁰ El procés de reforma va començar en una àrea a tall d'experiment i, si s'hi aconseguia l'èxit, havia d'estendre's a tota la unitat. No obstant això, amb el temps va sorgir resistència, la cooperació va disminuir i la informació no s'intercanviava. Els agents del CID menyspreaven obertament el treball en equip dels agents en l'àmbit de la investigació judicial (De Jong 1983) i la tensió entre els diferents departaments va augmentar. En un any, l'experiment es va suspendre (Broer 1982).

Quan una altra unitat, Haarlem (un poble a l'oest d'Amsterdam), va introduir els equips de policies de barri, entre 1983 i 1985, aquests van ser acompanyats d'una avaluació més exhaustiva en el camp de la policia de proximitat d'Holanda. La implementació dels equips de policies de barri va començar en tres àrees, on el procés de transformació va ser monitoritzat, per cert, a través d'avaluacions internes i externes. Les primeres mesures es van recollir en tres moments específics: poc temps abans de l'inici del procés d'implementació, un any després de l'inici i tres anys després. A fi de preparar els integrants de la unitat per al procés de canvi, es va fer un gran esforç per aconseguir el suport intern. El resultat fou que, just abans de l'inici del procés, el 70% del personal pensava favorablement sobre els canvis proposats. Al cap d'un any, aquest percentatge va caure al 59%. Dos anys després, va caure encara més, arribant al 33%.

Com en el cas de Delft, els problemes esmentats van ser: falta d'efectius, falta d'intercanvi d'informació entre els equips de policies de barri i entre aquests i altres departaments, molta feina per als equips (a causa de la descentralització) i falta d'experiència a fer tasques de CID. De fet, després dels primers informes negatius, la reforma a Haarlem també va estar a punt de fracassar, però el cap local de la policia va començar a tothom a seguir endavant. A causa de les crítiques del funcionament dels equips, moltes altres unitats van optar per introduir formes «diluïdes» d'equips de policies de barri en què la integració de tasques es va deixar de banda.

10. Delft és una ciutat a l'oest d'Holanda que en aquesta època tenia una unitat municipal de policia pròpia.

Quan, deu anys més tard, la policia territorial va ser adoptada com la nova versió del concepte de policia de proximitat, les unitats van prendre's el seu temps per «animar» el personal abans de començar pròpiament el procés de canvi, posant molt èmfasi en la ideologia que hi havia al darrere. Cap dels estudis sobre policia territorial va registrar resistències contra la reforma proposada, però sabem que en alguns casos el procés de canvi va començar «de baix a dalt» (Klerks, Zoomer 1997). Això indicava que entre aquells policies de carrer ja hi havia un cert entusiasme per aquesta mena de policia de proximitat. Mentre que els canvis en l'organització van ser limitats i el treball de la majoria dels seus efectius va seguir sent pràcticament el mateix, hi havia tal vegada menys raons per a una oposició forta, malgrat que no tots pensaven que la policia territorial fos tan bona idea. Actualment, l'escepticisme és més fàcil de trobar entre els agents del CID, els quals continuen sense apreciar el fet que els agents de la policia territorial coneixen bé el seu barri i, sovint, disposen d'informació molt útil (Zoomer, en premsa).

Ha quedat demostrat que la implantació de la policia territorial és un procés lent, en part perquè el camí més desitjable per organitzar-la no sempre és el més evident i, a més, perquè la construcció d'una «infraestructura» per a les relacions i la comunicació entre la policia territorial i altres parts de la institució demana temps. Així mateix, no hi ha hagut res que s'assemblés a un procés general dirigit a conformar una situació «ideal». Les unitats han elegit diferents estructures organitzatives i han seguit la seva evolució, per això és difícil comparar els seus respectius progressos (Zoomer, Geurts i Van der Vijver 2002).

Ara com ara, la majoria de les unitats han escollit models en què insereixen policies territorials en un equip de policies «regulars» (que treballen en una àrea més extensa); d'altres, que compten amb policies territorials que treballen en diversos equips però són individualment responsables en un barri, i encara altres en què els mateixos agents treballen amb un o dos col·legues més i són responsables d'una àrea més extensa.

Pel que fa al treball, la policia de barri en equip i la territorial van tenir diferents implicacions. La policia en equip es va establir des d'un punt de vista d'integració (és a dir, que cada agent de l'equip havia de realitzar més o menys les mateixes tasques, amb departaments especialitzats que els donaven suport). Els policies territorials, en canvi, havien de realitzar labors diferents a les dels agents regulars. Encara que s'esperava que fossin capaços d'executar les tasques «tradicionals» de la policia (per prevenir que esdevinguessin «treballadors socials», com va succeir amb el model anterior dels policies de barri), la seva labor específica era «organitzar la seguretat» al seu barri. Això significava que havien de treballar en cooperació amb altres agents i activar els ciutadans per treballar junts per afrontar el problema de seguretat al seu barri. A l'interior de la unitat, sovint, exercien com a coordinadors de les activitats policials en les seves comunitats. Podien demanar el suport d'altres agents quan ho consideraven necessari. Òbviament, havien de desenvolupar noves tasques, però investigacions recents (Stol, en premsa) van mostrar que els policies territorials en realitat feien coses que no feien els policies regulars: passaven una part important del seu temps al seu barri, patrullant-hi, mantenint el contacte amb els seus residents, resolent problemes o fent treballs de

mediació. Estimulaven un comportament d'autoconfiança entre els ciutadans (Reckman 1996, Toenders *et al.* 1999), la qual cosa implicava que passaven una gran quantitat de temps consultant diferents actors externs, estimulant-los a prendre mesures de seguretat i trobant solucions als problemes persistents. Aquestes activitats necessitaven habilitats específiques i entrenament. Ara que els policies territorials són reconeguts com a professionals, s'accepta, en general, que necessiten un «entrenament de lideratge» [*leadership coaching*]. Els tradicionals models de comandament havien de ser substituïts per models més professionals, en els quals els caps d'equips tenien un paper d'assistents i consultors.

La introducció de la policia de proximitat ha dut canvis importants a les unitats i es podria dir, per tant, que ha tingut *efectes* interns. No obstant això, també es podria dir que aquests canvis han de ser considerats *condicions* que han de ser assolides abans que, en realitat, una reforma es pugui considerar implementada. Són indicadors de l'èxit (o del fracàs) de l'aplicació d'una reforma. Atès que les forces difereixen en les formes de posar en pràctica la policia de proximitat, és difícil d'establir si aquesta reforma ha estat del tot implementada.

5.3 L'impacte al barri

A més dels estudis sobre el procés d'implementació i els canvis organitzacionals que impliquen la introducció dels equips de policies de barri, alguns estudis es van enfocar a establir el seu impacte extern. Un d'aquests estudis, a Haarlem, va mostrar que els equips de policies de barri tenien efectes positius,¹¹ com es va posar en evidència mitjançant repetides enquestes i entrevistes amb persones clau en les àrees involucrades. Al barri va disminuir la victimització, el temor a la delinqüència i els problemes, mentre que l'opinió dels ciutadans sobre la policia i les dades sobre el seu comportament van millorar. Això també va succeir a les anomenades àrees problemàtiques (Broer *et al.* 1987). Algunes persones clau van confirmar que aquests canvis van tenir a veure amb les activitats policials. Malgrat que la formació de nous equips automàticament va implicar l'establiment de noves comissaries, el fet que els agents de policia es possessin en contacte amb els residents va ser un factor important. Una altra troballa important va ser que els ciutadans van dir que enyoraven els policies de barri. Malgrat haver-se queixat pel seu funcionament abans de la implementació dels equips de policies de barri, ara van manifestar que trobaven a faltar aquell «agent de policia que sempre estava disponible». Aparentment, els canvis en la política i la pràctica, basats en els resultats d'investigacions acadèmiques (els estudis de Bastiaenen i Vriesema, esmentats més amunt) no sempre assoliren els resultats esperats (en aquest cas, la satisfacció ciutadana).

Malgrat això, els resultats positius a Haarlem van estimular altres unitats a introduir també els equips de policies de barri.

11. Per a una descripció extensa d'aquests resultats, vegeu Van der Vijver, 1999. També va ser publicat en francès a: *Les Cahiers de la Sécurité Intérieure* (Van der Vijver 2000).

Els efectes externs de la policia territorial no han estat investigats sistemàticament. Al nostre mateix estudi, realitzat en quatre unitats (Zoomer, Geurts i Van der Vijver 2002), l'impacte sobre la seguretat als barris concernits va ser un dels temes examinats. A diferència de l'estudi a Haarlem, no va ser possible usar un disseny (quasi) experimental perquè la policia territorial ja havia estat plenament introduïda en aquestes unitats. Per tant, va ser impossible comparar la situació abans i després que els canvis tinguessin lloc o comparar els districtes experimentals amb els districtes tradicionals. Utilitzant diferents mètodes d'investigació (anàlisi de la informació extreta d'enquestes ciutadanes, enquestes entre els residents dels barris concernits, entrevistes amb els policies i actors externs) es van poder establir alguns efectes, però no pas l'impacte en la seguretat. No obstant això, el que va quedar clar és que els índexs de delinqüència a barris característics es van mantenir efectivament estables amb el pas dels anys (entre 1993 i 2001), encara que va poder haver-hi un canvi sobtat durant un any en particular, que no té relació amb la introducció de la policia territorial. El mateix va succeir sobre el nivell de satisfacció dels habitants amb la policia en el seu conjunt, que es va mesurar mitjançant enquestes ciutadanes. Les opinions sobre el funcionament de la policia, al llarg dels anys, van fluctuar entorn del nivell «mínim indispensable» i no es van observar millores que poguessin ser atribuïdes a la policia territorial. Evidentment, els canvis aconseguits amb la introducció de la policia territorial són més notoris per a aquells que estan en contacte regular amb la policia que per al públic en general i els resultats més positius van provenir d'entrevistes amb actors externs. Es va manifestar que la policia territorial ha contribuït a aconseguir una policia més accessible i abordable i que la cooperació amb actors externs s'havia intensificat.

Els participants externs, en general, van tenir una visió positiva quant als seus contactes amb la policia, en particular amb els policies territorials. Aquests agents coneixen els problemes del barri i les persones que causen els problemes («saben de què estan parlant»), compleixen les seves promeses i s'enfronten als problemes de manera ràpida i adequada (van der Vijver 1993, Zoomer *et al.* 2002).

Atès que els agents de policia de proximitat aborden de manera més adequada els problemes de la comunitat, els riscos que aquests s'aguditzin són menys probables i, en conseqüència, la violència es redueix. Els ciutadans valoren més els agents de la policia territorial que els policies «tradicionals». Això també s'aplica per als joves dels anomenats barris problemàtics (De Haan *et al.* 2001, In't Velt *et al.* 2003). La importància de la policia de proximitat, o d'un estil proper de policia, es manifesta quan es clausura una comissaria en certes àrees, la qual cosa afecta de manera negativa la percepció de seguretat i les opinions sobre la policia. Aleshores els residents d'aquestes àrees se senten menys protegits i la seva confiança en la policia i en el govern davalla (Gunther Moore i Peeters 1996).

6. CONCLUSIÓ

La policia de proximitat ha rebut molta atenció, tant pel que fa a la seva pràctica com a la investigació acadèmica. Hem après molt sobre les diferents modalitats de posada en marxa de la policia de proximitat, sobre el funcionament dels seus efectius i, en menor mesura, sobre el seu impacte en les comunitats. Per als ciutadans és important que la policia es trobi en les proximitats de la seva comunitat, que sigui abordable i estigui accessible. Aquesta no és simplement una pretensió passatgera, sinó que fa un paper important en l'afirmació de la percepció de seguretat. Les persones que mantenen contactes regulars amb la policia s'expressen de manera més positiva (a través de consultes, per exemple) sobre la policia de proximitat que d'altres.

No obstant això, a part dels resultats obtinguts a Haarlem, no hi ha cap evidència científica que demostrï que hi ha un efecte particular atribuïble a la policia de proximitat (especialment la policia territorial) pel que fa als indicadors de delinqüència. En general, les enquestes a les víctimes (com el Monitoratge Ciutadà de la Policia, realitzat cada dos anys a tot l'àmbit nacional, o altres enquestes locals) i les exploracions als barris són instruments utilitzats per mesurar el rendiment de la policia. Els temes abordats en aquestes enquestes o exploracions són: els índexs de victimació, els índexs de delictes denunciats, contactes amb la policia, satisfacció i confiança en la policia, així com els problemes que els ciutadans experimenten als seus barris. Pel que fa a mesurar l'impacte de la policia de proximitat, la conveniència d'aquests instruments és dubtosa per diverses raons: probablement la dificultat més important sigui que els vincles entre la policia de proximitat i la seguretat són massa complexos per mesurar-los amb instruments relativament rudimentaris.

Per establir el valor agregat de la policia de proximitat cal utilitzar indicadors alternatius i més nombrosos que els que hi ha sobre seguretat. Instruments més apropiats podrien mostrar en quina mesura la policia ha aconseguit integrar-se en la societat, si és coneguda entre la comunitat, si hi ha cooperació amb agents externs en la prevenció i la lluita contra el delicte i si contribueix a la resolució de problemes. La informació sobre aquests indicadors la poden aportar personatges clau ben informats sobre la comunitat o actors externs que estan en contacte regular amb la policia. Estan capacitats per respondre si el rendiment de la policia ha millorat i en quina mesura.

La policia de proximitat s'està qüestionant seriosament els darrers temps. Encara que s'han pogut establir alguns efectes positius i malgrat que, en general, els nivells de delinqüència han disminuït últimament, tant els polítics com els ciutadans s'han manifestat per un estil més repressiu de policia i per l'obtenció de resultats concrets en la lluita contra el delicte. Detenir els delinqüents es considera la tasca més important de la policia. Més específicament, tant les autoritats civils com els polítics, en l'àmbit nacional, han emfatitzat la importància del model «tolerància zero», dels índexs de resolució de casos, de restringir la policia a «les seves tasques bàsiques». Des d'aquest punt de vista, la policia de proximitat és, indubtablement, «el símbol equivocat» per a la societat en aquest moment. Hem

de ser conscients, no obstant això, que no hi ha cap base científica que doni suport a la idea que les estratègies repressives ajudaran a disminuir el delictes. El fet que els índexs de resolució de casos i el nombre de casos jutjats siguin factors fàcils d'usar en tractar de mesurar l'èxit en la lluita contra el delictes (i, per tant, siguin respostes complaents per al públic), aquests no s'han de sobreestimar. El problema amb l'actual tendència a estratègies de línia dura és que responen només parcialment als desigs expressats pel públic. La població també desitja una policia propera, disponible i a la qual conegui. Sovint això no s'esmenta o el context polític actual¹² no s'ho pren seriosament. Potser el pes real de la policia de proximitat es valorarà quan aquesta formi part del passat.

BIBLIOGRAFIA

- BASTIAENEN, J.; VRIESEMA, J. *Wijkagent: diender van twee meesters*. La Haia: Staat-suitgeverij, 1980.
- BASTIAENEN, J.; VRIESEMA, J. *Een kwestie van aanpak: de wijkagent zet de politie op het kruispunt van twee wegen. Eindnota in het kader van het onderzoek naar wijksurveillance*. Amsterdam: Stichting ITOBA, 1981.
- BAYLEY, D. *Police for the Future*. Nova York; Oxford: Oxford University Press, 1994.
- BEUMER, R.J.; KAVELAARS, M.J.; KRUISSINK, M. *Gebiedsgebonden politiewerk; een verkenning*: La Haia: Ministeri de l'Interior, 1997.
- BROER, W. *Een wijkteam dat moest wijken. Analyse van een vastgelopen wijkteamexperiment in het Delftse politiekorps*. La Haia: Ministeri de l'Interior, 1982.
- BROER, W.; SCHREUDER, C.C.; VAN DER VIJVER, C.D. *Eindbalans organisatieverandering politie Haarlem. Resultaten na drie jaar werken met wijkteams*. La Haia: Ministeri de l'Interior, 1987.
- CENTRALE POLITIE SURVEILLANCE COMMISSIE. *De wijkagent bij de Nederlandse politie*. La Haia, 1979.
- GUNTHER MOOR, L.G.M.; PEETERS, J. *Politie en sociale zelfredzaamheid van burgers*. Dordrecht: Stichting Maatschappij, Veiligheid en Politie, 1996.
- HAAN, W.J.M. DE; VAN DER LAAN, A.M.; NIJBOER, J.A. «Escalatiërisico's bij openbare ordeverstoringen. Een onderzoek naar de relatie tussen politie en jongeren in de Oosterparkbuurt in Groningen en het Overtoomseveld in Amsterdam na ongeregelheden in 1997-1998». La Haia: *Politia Nova*, núm. 2, 2001.
- HENDRIKSEN, R. *Gebiedsgebonden politiezorg uit de nood. Een onderzoek naar het spanningsveld tussen noodhulp en gebiedsgebonden politiezorg*. Apeldoorn: Nederlandse Politie Academie, 2000.
- HES, J. *Recht doen aan de buurt*. Dordrecht: Stichting Maatschappij, Veiligheid en Politie, 2001.

12. L'explicació d'opinions tan oposades té a veure amb la manera com les persones «experimenten» la inseguretat. Pels límits d'aquest article, dissortadament, no és possible discutir amb profunditat aquest interessant però molt complex fenomen.

- HORN, J. *Veranderingen bij de politie*. Alphen aan den Rijn: Samsom H.D., Tjeenk Willink, 1989.
- HORN, J.; COZIJSSEN, A.J.; HEIJDER, A. «Politie in wijkteams: een succesvolle organisatieverandering?». *Bestuurswetenschappen*, 43/5, 1989, p. 295-310.
- HUIJSMANS, P. *Verhouding politie-publiek toegespitst op het instituut wijkagent*. Apeldoorn: Nederlandse Politie Academie, 1973.
- IN'T VELT, C.J.E.; STOL, W.Ph.; KLERKS, P.P.H.M.; FOBLER, H.K.B.; VAN TREECK, R.J.; VRIES, M. DE *Politie en geweld. Een verkenning van politiereacties op geweldsincidenten in vier Nederlandse regiokorpsen*. Zeist: Kerckebosch, 2003.
- JONG, M.L.J. DE *Recherche en wijkteam*. Schipluiden, 1983.
- KLERKS, P.; ZOOMER, O.J. *Gebiedsgebonden politiezorg; basis voor vernieuwing? La Haia*: Eysink Smeets en Etman, 1997.
- PUNCH, M.; VAN DER VIJVER, K.; ZOOMER, O. «Dutch "COP": developing community policing in The Netherlands». *Policing*, vol. 25, núm. 1, 2002, p. 60-79.
- PROJECTGROEP ORGANISATIE STRUCTUREN. *Politie in Verandering*. La Haia: Ministeri de l'Interior, 1977.
- RASPE, A. *De impuls van sociale zelfredzaamheid. Ervaringen van wijkagenten en opbouwwerkers*. Dordrecht: Stichting Maatschappij, Veiligheid en Politie, 1996.
- RECKMAN, P. *Van onder op. Werkboek Methodiek Sociale Zelfredzaamheid*. Dordrecht: Stichting Maatschappij, Veiligheid en Politie, 1996.
- SHERMAN, L.W.; MILTON, C.H.; KELLY, Th.V. *Team policing: seven case studies*. Washington, 1973.
- SHERMAN, L.W. et al. *Preventing Crime. What works, what doesn't, what's promising*. Washington: National Institute of Justice, 1997.
- SKOLNICK, J.; BAYLEY, D. *The New Blue Line: Police Innovation in Six American Cities*. Nova York: The Free Press, 1986.
- SKOGAN, W.G.; HARTNETT, S.M. *Community policing, Chicago Style*. Nova York: Oxford University Press, 1997.
- TOENDERS, N.; MEIJER, R.; GUNTHER MOOR, L.; VAN DE LEUR, W.; VAN DER VIJVER, K. *Veilig in de wijk. Sociale zelfredzaamheid in de praktijk*. Dordrecht: Stichting Maatschappij, Veiligheid en Politie, 2002.
- VIJVER, C.D. VAN DER. «Community-policing: een overzicht». A: ELIAERTS, C. et al. (ed). *Politie in beweging*. Antwerpen: Kluwer en Deventer: Gouda Quint, 1990.
- VIJVER, C.D. VAN DER. *De burger en de zin van strafrecht*. Lelystad: Koninklijke Vermande, 1993.
- VIJVER, C.D. VAN DER. *Proximity policing. Developments in the Netherlands*. Enschede: Twente University, 1999.
- VIJVER, C.D. VAN DER. «La police de proximité aux Pays-Bas: le cas de la ville de Haarlem». *Les Cahiers de la Sécurité Intérieure*: «Les dilemmes de la proximité». Paris: IHESI, 2000.
- VIJVER, C.D. VAN DER; SCHREUDER, C.C. *Organisatieverandering politie Haarlem, het externe onderzoek: de evaluatie*, Vierde interimrapport. La Haia: Ministeri de l'Interior, 1984.
- WEENK, E. «De wijkagent/rayonagent». *Tijdschrift voor de Politie* (3-8 i 27-34), 1975.

ZOOMER, O.J.; GEURTS, P.G.M.; VAN HEEL, L. *Gebiedsgebonden politiezorg*. La Haia: Ministeri de l'Interior, 2000.

ZOOMER, O.J.; GEURTS, P.G.M. A: VAN DER VIJVER, C.D. *De gebiedsgebonden zorg als uitdaging*. La Haia: Ministeri de l'Interior, 2002.